

Nr 703

Av herr **Hedlund m. fl.**, om *höjning av de allmänna barnbidragen, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 569 i Första kammaren)

Familjen är en grundsten i vårt sociala system. Även om samhället ständigt förändras består familjen som en fast enhet för trygghet och gemenskap. Dess funktioner förändras ständigt — vissa uppgifter minskar i betydelse och andra ökar — men den har alltid en central plats i samhällslivet. Samhället bör medverka till att betingelserna för familjerna blir så goda som möjligt och underlätta familjens anpassning till nya livsformer. Familjepolitiken måste härvid tillmätas mycket stor betydelse.

Familjepolitiken har under många år betraktats som en huvudfråga i den politiska debatten. Trots detta har reformpolitiken inom det familjepolitiska området allvarligt släpat efter. I stort sett har utbyggnaden av de familjepolitiska åtgärderna följt den fortgående försämringen av penningvärdet. Däremot har standardföljsamheten varit mindre tillfredsställande. Barnbidragens utjämnande effekt har under långa perioder varit betydligt mindre än vid införandet år 1948. Förra årets barnbidragshöjning var från denna synpunkt synnerligen angelägen.

Utbyggnaden av barntillsynsverksamheten har inte heller varit tillfredsställande. Trots att efterfrågan på daghemsvård har ökat avsevärt har antalet daghemsplatser varit så gott som oförändrat, och statens insatser för att uppmuntra tillkomsten av familjedaghem har hittills uteblivit.

Den allvarligaste bristen har kanske varit att det inte har funnits några riktlinjer för familjepolitikens utveckling och anpassning till de ändrade förhållanden för familjerna som samhällsomvandlingen medför. De förändringar som nu behövs inom familjepolitiken bör göras inom ramen för ett familjepolitiskt program med ett samlat och målmedvetet grepp.

Vid de senare årens riksdagar har från centerpartiet framförts förslag om riktlinjer för den framtida familjepolitiken. Centerpartiet hemställde år 1964 om en utredning med parlamentarisk sammansättning för att pröva och utforma riktlinjer för den framtida familjepolitiken, och i en motion år 1965 skisserades ett program för en sådan utredning. I programmet ingick höjningar av de allmänna barnbidragen, införande av extra barnbidragsförmåner till barnfamiljer

med lägre inkomster, införande av allmänt vårdnadsbidrag och av värdebeständighet och standardbeständighet för de familjepolitiska förmånerna. I särskilda motioner krävdes förbättringar av barn tillsynsverksamheten.

Målet för familjepolitiken bör vara ett väsentligt förbättrat stöd till familjer med barn. Det är därvid angeläget att samhällets olika stödformer integreras med varandra. I det följande kommer att presenteras några huvudlinjer i ett familjepolitiskt program avsett att genomföras under de närmaste 3—4 åren. Samtidigt föreslås vissa omedelbara familjepolitiska åtgärder.

Det ekonomiska stödet till barnfamiljerna bör syfta till en utjämning mellan dem som har barn och dem som inte har barn, så att inte barnfamiljerna ensamma behöver bära barnkostnaderna. Det bör vidare tillförsäkra familjer med låga inkomster en i förhållande till familjestorleken god grundstandard. Stödet bör verka så att största möjliga valfrihet beredes föräldrarna mellan arbete i hemmet och förvärvsarbete utanför hemmet. Detta bör särskilt beaktas under den tid då barnen är små. Vid förverkligande av ett sådant program måste man givetvis ta hänsyn till både statsfinansiella och samhällsekonomiska möjligheter.

Allmänna barnbidrag och vårdnadsbidrag

Sedan 1948 lämnas samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna huvudsakligen i form av allmänna barnbidrag. Barnbidragets införande innebar ett betydande framsteg jämfört med det skatteavdrag som tidigare tillämpades och som då ersattes av barnbidraget. Till skillnad från skatteavdrag genom avdrag på den taxerade inkomsten utgår de allmänna barnbidragen oavsett inkomstförhållanden lika för alla barn. Den kontantförmånsform som karakteriserar barnbidragen medger full konsumtionsfrihet.

Det allmänna barnbidragets uppgift är att jämnare fördela barnkostnaderna mellan barnfamiljer och andra grupper. Den standardskillnad som utan stödåtgärder skulle uppstå mellan barnfamiljer och andra skall så långt möjligt utjämnas. Samhället kan och bör emellertid inte helt och hållet överta barnkostnaderna. Det är — bl. a. med hänsyn till de allmänna värden som barnen utgör för föräldrarna — motiverat att föräldrarna får vara beredda att göra uppoffringar för barnens skull. Skötseln av barnen är emellertid av så central betydelse att det måste anses rimligt att hela samhället bidrar till en stor del av barnkostnaderna.

Det nuvarande barnbidraget (900 kr.) motsvarar endast en mindre del av barnkostnaderna. Konsumtionskostnaderna per barn och år i en tvåbarnsfamilj beräknas uppgå till 3—4 gånger barnbidragets storlek. Tar man också hänsyn till vårdkostnaderna blir disproportionen ännu större.

De allmänna barnbidragens storlek måste avvägas med hänsyn till övriga familjepolitiska förmåner. Vi anser att barnbidraget inom tre år bör uppnå ett belopp av minst 1 200 kr. per barn och år. Vi utgår då från att ett vårdnadsbidrag i någon form också införes.

Genom samhällsutvecklingen har allt flera föräldrar ställts inför valet mellan hemarbete och förvärvsarbete utanför hemmet. Med den familjestruktur och arbetsmarknad som vi hittills haft har valsituationen i stort sett endast varit aktuell för kvinnorna. En förändring därvidlag kan emellertid väntas och har i viss mån redan påbörjats. För de ensamma mödrarna är förvärvsarbete ofta en ekonomisk nödvändighet. I debatten har ibland uttalats farhågor för att mödrarnas förvärvsarbete skulle ha menliga inverkningar på barnen i psykiskt avseende. Dessa farhågor har emellertid visat sig överdrivna. Den psykologiska forskningen ger en mera nyanserad bild och betonar i första hand vikten av att barnen växer upp i en lugn och trygg miljö.

Föräldrarna bör alltså i så stor utsträckning som möjligt kunna fritt välja mellan hemarbete och förvärvsarbete. Ekonomiska förutsättningar för denna valmöjlighet bör skapas av samhället. I det familjepolitiska programmet bör därför ingå ett allmänt vårdnadsbidrag. Detta bidrag bör utgå med samma belopp till familjer med barn under en viss ålder, och åldersgränsen bör bestämmas utifrån målsättningen att bidraget skall utgå under den period vårdnadsbehovet är störst. Åtskilliga konstruktioner av ett sådant bidrag bör övervägas. Starka skäl talar för att treårsåldern åtminstone under en övergångstid fastställs som övre gräns för den period under vilken bidraget skall utgå. Då börjar barnen bli gruppriktade och identifikationen mellan föräldrar och barn är inte längre så framträdande. En annan gräns som kan övervägas är sjuårsåldern, då skolplikten inträder. Då minskar vårdbehovet, även om det ingalunda bortfaller. Åldersgränsen kan också komma att ändras om vi får en allmän förskoleundervisning. Man bör i sammanhanget också överväga att göra en avtrappning av bidraget vid viss ålder. Därvid bör man se barnbidraget som ett konsumtionsstöd och vårdnadsbidraget som ett bidrag för vårdkostnaderna under den period då vårdbehovet är störst. Det familjepolitiska stödssystemet bör utformas med hänsyn tagen till denna utveckling. Som en rimlig första målsättning kan anges ett vårdnadsbidrag om 1 200 kr. per år upp till treårsåldern, men bidragets storlek måste bli beroende av dess utformning då det gäller åldersgräns och eventuell avtrappning, hänsyn till barnantal, samordning med barnbidraget etc.

Extra barnbidragsförmåner till familjer med låga inkomster

De allmänna barnbidragen bör utgå med samma belopp för alla barn. Därmed sker som nämnts en allmän omfördelning av barnkostnaderna till barnfamiljernas förmån. Trots detta får föräldrarna vidkännas betydande utgifter, som inte täckes av de allmänna barnbidragen. Med hänsyn till rådande inkomstfördelning kan barnkostnaderna för familjer i lägre inkomstlägen medföra en standard som är så låg att den inte är skälig i förhållande till den allmänna ekonomiska standarden i samhället. Ett extra ekonomiskt tillskott till barnfamil-

jer i lägre inkomstlägen är därför motiverat. Särskilt för flerbarnsfamiljer torde ett sådant stöd vara motiverat. Varje barnfamilj bör tillförsäkras en skälig ekonomisk standard per konsumtionsenhet räknat.

Det nuvarande familjebostadsbidraget fyller till en del behovet av ett extra stöd till barnfamiljer med låga inkomster. Genom anknytning till bostad av viss typ utestänges emellertid många familjer med låga inkomster från detta stöd vilket inte kan anses som tillfredsställande.

Anknytningen till en speciell konsumtion är inte tillfredsställande. Ett stort antal barnfamiljer med behov av ekonomiskt stöd går miste om både familjebostadsrabatt och generell subvention, emedan de bebor bostäder där sådana förmåner inte kan komma i fråga. Medan en stor barnfamilj med relativt små inkomster helt står utanför möjlighet till stöd med anknytning till bostaden har en mindre barnfamilj med relativt bättre inkomster kanske både familjebostadsbidrag och en viss generell subvention, och en tredje familj utan barn men med stora inkomster åtnjuter en betydande generell subvention.

Avvecklingen av de generella subventionerna bör fullföljas successivt. Medel från bostadspolitikens område bör överföras till familjepolitikens. Vi behandlar i ett senare avsnitt av denna motion samt i motioner om bostadspolitikerna denna fråga.

Familjebostadsrabbaterna bör ersättas med ett stöd till barnfamiljer med lägre inkomster vilket är oberoende av viss bostadstyp o. d. Detta stöd bör utformas med utgångspunkt från principen om inkomst per konsumtionsenhet.

Barntillsynen

Som inledningsvis framhållits har inte utbyggnaden av samhällets barntillsyn varit tillfredsställande. Ökningen av antalet förvärvsarbetande kvinnor med barn har avsevärt överstigit ökningen av antalet platser i av samhället ordnade institutioner för barntillsyn. Det beräknas att antalet barn under sju år som har båda föräldrarna förvärvsarbetande uppgår till närmare 200 000. Antalet väntas under tiden fram till år 1970 stiga till omkring 250 000.

År 1964 var platsantalet på daghemmen omkring 11 000. Därvid måste observeras att daghemsplatserna var fördelade på ett 60-tal orter, företrädesvis större och medelstora städer. Så sent som år 1963 saknade ca 950 kommuner helt daghem, varav ett hundratal kommuner med lägst 8 000 invånare.

Enligt riksdagens beslut år 1963 gäller att den dåvarande kapaciteten vid daghemmen skall fördubblas under 1960-talet, vilket innebär att antalet platser vid decenniets slut skulle uppgå till ca 20 000. Det är högst nödvändigt att en snabb utbyggnad av den organiserade barntillsynen sker. En undersökning i Stockholm visar att $\frac{1}{4}$ av alla barn under 10 år till förvärvsarbetande mödrar lämnades ensamma under dagen.

Även om den vid 1963 års riksdag beslutade målsättningen kan uppfyllas

torde det vara helt klart att behovet av barntillsyn inte kan tillgodoses enbart genom utbyggnad av daghemmen. I detta läge är det uppenbart att stora ansträngningar måste göras för att öka familjedaghemsversamheten. Familjeberedningens promemoria angående utbyggnad av samhällets barntillsyn ägnar stor uppmärksamhet åt familjedaghemmen. Beredningen anser att de är ett nödvändigt komplement till barnstugorna. Man har diskuterat åtgärder för att förbättra familjedaghemmen. I den viktiga frågan om huruvida statsbidrag skall utgå tar inte promemorian ställning. Man förordar en undersökning av familjedaghemsversamheten.

Det är angeläget att vi så snabbt som möjligt får ett beslut om statligt stöd till kostnader för familjedaghemsversamhet, som bedrivs i av kommun godkända familjedaghem. Detta är angeläget mot bakgrund av familjeberedningens konstaterande att det för närvarande skulle behövas ca 20 000 nya daghemspplatser för att tillgodose behovet. Undersökningar visar att många familjer anser familjedaghemmen vara ett alternativ fullt likvärdigt med den vanliga daghemsversamheten. Som vi tidigare framhållit i motioner kan familjedaghemmen vara ett bra alternativ särskilt för infektiösa barn. Till denna slutsats har också familjeberedningen kommit. På grund av bl. a. smittrisk tar inte daghemmen emot barnen vid relativt lindriga förkylningar. När barnen är sjuka måste följaktligen tillsynen ordnas på annat sätt, och följden blir ofta att modern nödgas utebli från förvärvsarbetet. Detta medför både ekonomiskt avbräck och en försämrad ställning på arbetsmarknaden. En liknande situation råder för blyga barn, barn till föräldrar vilkas arbetstider inte sammanfaller med daghemmets öppethållande och f. ö. barn som bor långt från daghemmet. Familjedaghemmen är också en lösning på barntillsynsproblemet i orter som saknar underlag för daghem.

Man bör eftersträva att familjedaghemmen erhåller högsta möjliga standard. Därför är det önskvärt att länsarbetsnämnderna i samarbete med kommunerna anordnar kurser för daghemsvårdare. Denna utbildning anordnas på liknande sätt som sker vid utbildningen av hemsamariter. En hälsokontroll för familjedaghemmen bör också övervägas.

Socialstyrelsen har begärt statsbidrag till familjedaghemsversamhet fr. o. m. budgetåret 1966/67. Styrelsen anser att familjedaghemsversamheten numera nått en så stor omfattning att den bör sanktioneras av statsmakterna och få statsbidrag. Bidraget bör enligt styrelsens mening utgå med 2 kr. per barn och dag för heldagsvård, och styrelsen beräknar att de totala kostnaderna skulle komma att uppgå till 2,8 milj. kr. Styrelsen har vidare begärt inrättande av en tjänst som förste byråsekreterare i Ag 23 med uppgift att handha frågor rörande familjedaghem, bl. a. att insamla material och erfarenheter rörande familjedaghemsversamhet, skriva råd och anvisningar för denna verksamhet och vara kommuner och andra behjälpliga med råd och upplysningar om familjedaghemsversamheten.

Familjeberedningen har i sin promemoria behandlat lekskolorna. Dessa har stor betydelse både för den sociala anpassningen och för barnens införande i skolans värld. De utgör en värdefull förberedelse för den obligatoriska skolan. Familjeberedningens resonemang kan innebära vissa risker för lekskolorna. Enligt vår mening får inte en ny utformning av barnstugornas organisation leda till att lekskolornas utveckling försvåras. Familjeberedningen föreslår nämligen bl. a. att det särskilda bidraget till lekskolor skall avvecklas. Vi förordar att lekskolorna ges benämningen förskolor och att tillsynen överflyttas till skolöverstyrelsen.

Servicehus

Genom samhällets utveckling har familjernas alltmer skiftande servicebehov blivit svårare att tillfredsställa. På grund av att kvinnorna i allt större utsträckning går ut på arbetsmarknaden finns uppenbara risker för att hemmen och barnen blir lidande. Nya lösningar för att tillfredsställa servicebehoven är därför nödvändiga. I stora bostadskomplex finns möjligheter att på ett rationellt sätt ordna speciell service. Även om vi inte på något sätt förordar höghusbebyggelse är det angeläget att man utvinner de eventuella fördelar som den dock kan ge. Kollektivhus har på några håll fyllt en viss uppgift men har också haft svagheter.

I ett servicehus eller servicecentrum bör finnas daghem för barn i skilda åldrar, isoleringsrum för sjuka barn, sjuksköterska för vård av sjuka och gamla, heltidsanställd hemhjälp inom området som efter beställning kan anlitas på deltid, restaurang där man antingen kan äta eller hämta färdiglagad mat, butiker med stängningstider anpassade till behovet hos dem som bor i området, tamburservice angående tvätt, nycklar, försändelser, budskickning m. m. Servicehusen kan vara av särskilt värde för familjer där båda makarna förvärvsarbetar, för ensamstående med eller utan barn, för åldringar och handikappade. De rörelsehämmande personernas bostads- och serviceproblem är i dag nästan helt förbisedda vid planering av bostadsbyggande. Också för hemmafruar som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga torde servicehusen kunna fylla en stor uppgift.

Vi anser det väsentligt att kraven på en samlad service beaktas. Någon form av stimulans av produktionen av servicehus bör därför övervägas.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att utredningarna på det familjepolitiska området måtte erhålla i uppdrag att överväga förslag till program för upprustning av familjepolitiken avsett att genomföras under en tid av 3—4 år och omfattande

a) höjning av de allmänna barnbidragen till 1 200 kr. per barn och år och införande av ett allmänt vårdnadsbidrag till

familjer med barn under en viss ålder, dock med högre belopp för ensamföräldrar;

b) införande av extra barnbidragsförmåner till barnfamiljer med lägre inkomster, avsedda att ersätta nuvarande system med familjebostadsrabatter och utformade på grundval av inkomst per konsumtionsenhet;

c) värde- och standardbeständighet för de familjepolitiska förmånerna.

Stockholm den 26 januari 1966

Gunnar Hedlund

Sven Vigelsbo

S. G. W. Wahlund

Lars Eliasson

i Sundborn

John Eriksson

i Bäckmora

Nils G. Hansson

i Skegrie

Gustaf Svensson

i Vä

Harald Larsson

i Hedenäset
